

Türkiye’de Yükseköğretimde Dijital Okuryazarlık ve Siber Aylaklık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Analyzing the Relationship Between Digital Literacy and Cyberloafing in Turkish Higher Education

Mehmet ULAŞ^{*}

Öz

21. yüzyıl, sosyolojik, ekonomik, politik ve teknolojik alanlarda önemli ilerlemeler ve dönüşümlerle karakterize edilen bir dönemi ifade etmektedir. Teknoloji alanında yaşanan yenilikler, önemli değişim, dönüşüm ve metamorfozlara yol açmaktadır. Bireylerin ve toplumsal yapının, teknoloji alanındaki yeniliklerin hızlandığı ortaya çıkan bu yeni dinamiklere uyum sağlayabilme derecesi, önemli bilimsel araştırmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Bireylerin ve toplumların bu evrimden elde edebileceği faydalar, özellikle belirli dijital yetkinlikler ve becerilerle ilgili olarak, yalnızca bu dönüşümü hızlandırmakla kalmayacak, ayrıca süreçle ilgili farkındalığın gelişmesini de kolaylaştıracaktır. Bu kapsamda çalışmanın amacını yükseköğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileriyle siber aylaklık seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Bahsi geçen amaç “tarama araştırması” deseninden hareketle ilişkisel tarama modeli esas alınarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın anakütlesini İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğrenim gören 1216 öğrenci oluştururken, örneklemini ise olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden kolayda örnekleme türü kullanılarak belirlenen 317 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde Bayrakçı ve Narmanlıoğlu (2021) ve De-Dios vd. (2016) tarafından oluşturulan Dijital Okuryazarlık Ölçeği ile Sarıtepeci ve Sert tarafından oluşturulan Siber Aylaklık Ölçeği esas alınmıştır. Verilerin analizinde ise SPSS 26.0 programından yararlanılmıştır. Çalışmada yükseköğretim

* Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Malatya, Türkiye, E-posta: mehmet.ulas@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6131-7509.

How to cite this article/Atf için (APA 7): Ulaş, M. (2025). Türkiye’de yükseköğretimde dijital okuryazarlık ve siber aylaklık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 48, 106-133. <https://doi.org/10.17829/turcom.1620764>

Makale Geçmişi / Article History

Gönderim / Received: 15.01.2025 **Düzeltilme / Revised:** 28.07.2025 **Kabul / Accepted:** 06.08.2025

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Copyright © 2025 Mehmet Ulaş

öğrencilerinin dijital okuryazarlık ile siber aylaklık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital, Dijital Okuryazarlık, Siber Aylaklık, Beceri, Yeterlilik

Abstract

The twenty-first century is marked by profound transformations in social, economic, political and technological spheres. Rapid advances in digital technologies continuously reshape everyday practices and organizational structures, creating new dynamics that individuals and societies must adapt to. The extent to which people possess the competencies required to navigate these changes has therefore become a key concern in contemporary research. In this context, digital literacy is seen as a crucial skill set that not only enables effective participation in digital environments, but also supports critical awareness of the opportunities and risks they entail. This study investigates the relationship between university students' digital literacy skills and their levels of cyberloafing. Adopting a correlational survey design, the research was conducted with students enrolled in the Faculty of Communication at İnönü University. While the population consisted of 1,216 students, the sample comprised 317 participants selected through convenience sampling. Data were collected using a Digital Literacy Scale adapted from instruments developed by Bayrakçı and Narmanlıoğlu (2021) and De-Dios et al. (2016), and the Cyberloafing Scale developed by Sarıtepeci and Sert. The data were analyzed using SPSS 26.0. The findings indicate a statistically significant and positive relationship between students' digital literacy and their cyberloafing behaviors.

Keywords: Digital, Digital Literacy, Cyberloafing, Skill, Competence

Giriş

Teknolojik arka plana sahip platformlar bireylerin ve toplumların sosyalleşme, bilgi edinme ve iletişim pratiklerini geleneksel yapıdan farklılaştırarak dijital ortamlar üzerinden gerçekleştirmelerine olanak sunmaktadır. Bu durum sosyal yaşam pratiklerini önemli ölçüde değiştiren dijital dünyaya bireylerin ve toplumların uyum sağlayarak entegre olabilmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Onursay, 2018, s. 990). Dijital dünyaya bireylerin ve toplumların uyum sağlayarak entegre olabilmelerinin dijital yetkinliğin sağlanabilmesi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Bireylerin ve toplumların dijital yetkinliğinin sağlanabilmesi ise dijital okuryazarlık düzeylerinin arttırılması ile gerçekleştirilebilir (Ogelman vd., 2022, s. 237).

Dijital okuryazarlık kavramına yönelik literatürde farklı tanımlamalar mevcuttur (Churchill, 2016, s. 16). Terzi ve Gülgün İşli'ye (2020) göre dijital okuryazarlık bireyler tarafından dijital platformların etkin biçimde kullanılabilmesi amacıyla duygusal, sosyolojik, bilişsel ve motor becerilerin ön plana çıktığı karmaşık bir süreçtir. Nguyen ve Habok'a (2023) göre dijital okuryazarlık, bireylerin ve toplumların gerçekleştirmek istedikleri amaç doğrultusunda dijital teknolojilerden etkin ve verimli bir biçimde yararlanabilme becerisidir. Reid Chassiakos vd.ne (2016) göre dijitalleşmenin doz aşımı bir kullanım pratiğine dönüşmesi ayrıca bireylerin eğitim süreçlerindeki başarı oranlarının düşebilmesi, enformasyon kaynaklarının doğruluğu üzerinde bir araştırma pratiğine ihtiyaç duyulmaması ve uygun olmayan içeriklere maruz kalma neticesinde mahremiyet sorunsalının oluşabilmesi gibi endişelere de yol açmaktadır.

Özellikle eğitim ortamlarında dijitalleşmeye bağlı gelişen teknolojik araçlara ve internete erişimin kolaylaşması sonucunda gündeme gelen endişelerden biri siber aylaklıktır (Baturay & Toker, 2015, s. 360). Siber aylaklık kavramına yönelik literatürde farklı tanımlamalar yer almaktadır. Siber aylaklık kavramsallaştırması Lim (2002) tarafından ilk defa ortaya çıkarılmış ve işyerlerindeki çalışanların tanımlanmasında kullanılmıştır. Lim'e (2002) göre siber aylaklık, işyerleri çalışanlarının mesai saatlerinde internet erişimlerini kişisel arzular amacı ile verimsiz biçimde kullanmaları şeklinde tanımlanmıştır. Ugrin vd.ne (2007) göre, bireyler üzerinde olumsuz etkilerin oluşmasına neden olan siber aylaklık, internette faydalı olmayan zaman tüketimi şeklinde adlandırılmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacını yükseköğretim öğrencilerinin dijital ortamlardaki yetkinliklerini temsil eden dijital okuryazarlık becerileri ile bu ortamların neden olduğu endişelerden birini oluşturan siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması oluşturmaktadır.

Dijital Okuryazarlık Kavramı

Chisholm'a (2006) göre dijital okuryazarlık kavramı ilk olarak donanım ve yazılım, daha sonra dijital ortamlarda yer alan içerikleri okuma ve anlama becerisi ve son olarak da dijital ortamlarda enformasyon kaynaklarına erişimden bu bilgiler ışığında oluşturulan içeriklerin amaca uygun kullanımına kadar birçok farklı beceriyi kapsayan bir yeterlilik olarak tanımlanmıştır.

Dijital okuryazarlık kavramsallaştırmasını literatürde ilk olarak kullanan Glister'e (1997) göre dijital okuryazarlık; farklı kaynaklar üzerinden elde edilen enformasyon kaynaklarının dijital platformlarda kullanımıdır. Eshet-Alkalai'e (2004) göre dijital okuryazarlık teknolojik ilerlemelerin merkeze alındığı dijital çağda hayatta kalabilme becerisidir. Martine (2008) göre ise dijital okuryazarlık kavramsallaştırması dijital ortamlardaki araçları doğru, etkin bir şekilde kullanma becerisidir. Bawden'a (2008) göre dijital okuryazarlık dijital ortamlarda yer alan içerikleri anlayabilme ve okuyabilme becerisidir. Buckingham'a (2006) göre dijital okuryazarlık bireylerin teknolojik imkânları etkin bir formda kullanarak asli görevlerini yerine getirebilmeleri amacı ile haiz olmaları gerekli olan asgari ölçüdeki teknik becerilerin tamamıdır. Tyger'e (2011) göre dijital okuryazarlık internete erişi sağlamak ve bilgisayar kullanabilmek gibi basit teknik becerilerin ötesinde bir dijital yetkinlik kazanımıdır. Bayrakcı ve Narmanlıoğlu (2021) ise dijital okuryazarlık kavramsallaştırmasını dijital teknolojilerin sağladığı imkânları yaşamın her alanında etkin kullanabilme, enformasyon kaynaklarını değerlendirebilme, dijital çağın risklerini analiz edebilme ve dijital dünyaya uyum sağlayabilme becerisidir.

Literatürde dijital okuryazarlık farklı açılardan ele alınmıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, dijital okuryazarlık seviyelerinin bölüme ve cinsiyete göre anlamlı fark taşımadığı saptanmıştır (Erdoğan, 2025, s. 821). Muş Alparslan Üniversitesi'nde gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise gazetecilik öğrencilerinin dijital enformasyona erişimde dijital okuryazarlık yetkinliğini yoğun olarak kullandıkları belirlenmiştir (Yazıcı, 2023, s. 2709). Türkiye genelinde iletişim fakültesi öğrencilerini kapsayan bir araştırmada öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve bu bağlamda eğitime ihtiyaç duydukları saptanmıştır (Eti, 2021, s. 318). Atatürk Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir araştırmada, dijital mahremiyet

kaygılarıyla dijital okuryazarlık seviyelerinde pozitif yönde ilişkisellik olduğu belirlenmiştir (Okumuş & Atılğan, 2021, s. 342). Öğretmen ve öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen araştırmalarda cinsiyetin etkisinin farklı sonuçlar verdiği saptanmıştır; bazı araştırmalarda fark görülmezken (Aksoy vd., 2021, ss. 885–888), bazı çalışmalarda erkeklerin (Yontar, 2019, s. 815) veya kadınların (Şahin & Seçer, 2024, s. 116) daha yüksek düzeyde dijital okuryazarlık pratiği sergiledikleri belirlenmiştir. Ayrıca dijital yerlilerin bu konudaki farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu (Özaydın & Kumral, 2021, ss. 371–374) ve dijital okuryazarlığın internet reklamlarına olan inanç üzerinde etkili olduğu da belirlenmiştir (Öztürk, 2022, ss. 114–120). Genel olarak araştırmalar tarafından, katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin farkındalık boyutuna ve demografik değişkenlere göre nasıl bir farklılık gösterdiği incelenmiştir.

Siber Aylaklık Kavramı

1990'lı yılların özellikle son çeyreğinde internete erişimin belirli sınırlılıkları aşarak yaygın hale gelmesi ve kurum ve kuruluşlar özelinde kullanımının artması etimolojik kökeni dijitalleşmeye dayanan siber aylaklık kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Siber aylaklık kavramsallaştırması 2002 yılında Lim (2002) tarafından ilk defa kullanılmıştır. Lim'a göre siber aylaklık, kurum veya kuruluşta çalışan bireylerin mesai saatleri içerisinde erişim sağladıkları interneti şahsi amaçlar özelinde kullanmalarıdır (Blanchard & Henle, 2008, s. 1070; Lim, 2002, s. 677; O'Neill vd., 2014, s. 155). Lim ve Teo'ya (2022) göre mesai saatleri içerisinde siber aylaklık pratiği sergileyen bireylerin internetin zararlı etkileri ile karşılaşma ihtimallerin yüksektir ancak siber aylaklık davranışlarının gerekli kontrol mekanizması oluşturulduğu takdirde olumsuz sonuçlarının ortadan kalkabileceğini söylemek de mümkündür (Garrett & Danziger, 2008, ss. 287–292).

Siber aylaklık ile ilgili ilk tanımlamaların ve bakış açılarının kurum ve kuruluşta çalışan bireyler üzerinden tasvir edildiği görülmektedir. Ancak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerler de siber aylaklık davranışlarının olumsuz etkilerinin önemli ölçüde görüldüğü bir alanı oluşturmaktadır (Brubaker, 2006, ss. 68–80). Eğitim ve öğretim alanlarındaki siber aylaklık pratiği, internetin ders saatlerinde eğitim ve öğretim faaliyetleri dışındaki kullanımını tasvir etmektedir (Yazgan & Yıldırım, 2020, s. 9). Öğrencilerin akademik başarılarında düşüşe neden olan siber aylaklık davranışları öğretmenlerin de sınıf yönetim pratiklerini olumsuz yönde etkilemektedir (Doğusoy vd., 2020, ss. 1330–1332). Siber aylaklık davranışları öğrencilerin akademik başarı oranlarını düşürürken aynı zamanda daha fazla siber aylaklık davranışları sergilemelerine de neden olmaktadır (Şenel vd., 2019, s. 103). Kısacası siber aylaklık, bireylerin amaçları dışında internet kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan ve çeşitli olumsuz etkilerin görülmesine neden olan siber uzama bağımlılık şeklinde yorumlanabilir.

Siber aylaklık davranışları literatürde farklı açılardan ele alınmıştır. Yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerinde yeni medya ve akıllı telefon kullanımının önemli rol oynadığı saptanmıştır (Gezgin vd., 2018, ss. 419–420). Yükseköğretim öğrencileriyle gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise internet bağımlılığının siber aylaklık davranışlarını önemli düzeyde yordadığı belirlenmiştir (Yazgan & Yıldırım, 2020, ss. 21–23). Siber zorbalık ve siber aylaklığın

akademik açıdan başarıya etkisinin incelendiği çalışmada her iki değişkenin de akademik başarıyı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür (Tepe & Ergüney, 2023, s. 40–41). Ayrıca yaş ve cinsiyet gibi demografik faktörlerin siber ahlaklık düzeylerini etkilediği yönünde bulgulara da ulaşılmıştır (Zhang vd., 2024, s. 1351).

Metod

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yapılan literatür incelemesi sonucunda dijital okuryazarlık becerileriyle siber ahlaklık düzeylerinin arasındaki ilişkiyi bir arada ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Daha çok literatürde yer alan çalışmaların genel olarak katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin belirli değişkenler tarafından hangi düzeyde etkilendikleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Siber ahlaklık ile ilgili çalışmaların da benzeri bir perspektifte ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada ise yükseköğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileriyle siber ahlaklık seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlandığından çalışma, mevcut literatürden farklılaşırken aynı zamanda bu farkındalık çalışmanın önemini de ortaya koymaktadır.

Bahsi geçen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular geliştirilmiş ve bu soruların cevapları aranmıştır:

S1. Katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber ahlaklık düzeyleri yaş, gelir düzeyi ve cinsiyet gibi demografik özellikleri yansıtan değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

S2. Katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber ahlaklık düzeyleri sosyal medya kullanım amacı ve süresi gibi değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

S3. Dijital okuryazarlık ve siber ahlaklık boyutlarının ortalaması nasıl bir dağılım göstermektedir?

S4. Dijital okuryazarlık boyutlarıyla katılımcıların siber ahlaklık seviyeleri arasında ilişkisellik var mıdır?

S5. Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeyleriyle siber ahlaklık seviyeleri arasında bir ilişkisellik var mıdır?

Araştırmanın Deseni

Jonhson ve Christensen'e (2008) göre nicel araştırma yöntemlerinin temel amacını sosyal yaşam alanının mihenk taşıını oluşturan bireylerin davranış pratiklerinin gözlem, deney ve testler aracılığıyla ve nesnel gerçeklik sağlanarak ölçülmesi ve değişkenler arasında olabilecek muhtemel ilişkilerin tespit edilerek ortaya çıkan ilişkiselliklerin sayısal veriler ışığında analiz edilmesi oluşturmaktadır. Buradan hareketle çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma ise "tarama araştırması"

deseninden hareketle ilişkisel tarama modeli esas alınarak yapılandırılmıştır. Karasar (2000) ilişkisel tarama modelini iki yâda üzeri değişken arasında gerçekleşen birlikte değişimin varlığının ve derecesinin belirlenmesinin amaçlandığı model olarak tanımlamaktadır. Büyüköztürk vd.ne (2013) göre ayrıca ilişkisel tarama modelinden hareketle gerçekleştirilen çalışmalarda örneklem grubuna ait inceleme yapılan hususlar arasındaki ilişkinin herhangi bir müdahalede bulunulmadan incelenmesi esas alınmaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmada, ilk olarak katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber aylaklık düzeylerine ilişkin ortalama puanlar tespit edilmiş, dijital okuryazarlık ve siber aylaklık puanları çeşitli değişkenler üzerinden sınanmış ve son aşamada ise dijital okuryazarlık ve siber aylaklık arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi ile Sınırlılıkları

Bilimsel çalışmaların amacına uygun şekilde evreninin belirlenebilmesi ve evreni temsil edebilecek örneklemin seçilmesi çalışma kapsamında elde edilen verilerin evreni temsil etmesi ve genellenebilir veriler olarak nitelikli ve doğru sonuçların ortaya koyulabilmesi açısından önemlidir (Yağar & Dökme, 2018, s. 6). Çalışmada katılımcılara ulaşabilmek için kolayda örnekleme tekniği esas alınmıştır. Kolayda örnekleme, olasılıklı olmayan örneklem tekniklerinden birini temsil etmekte ve ulaşılması daha rahat olan kişilerden katılımcıların seçilme sürecini kapsamaktadır (Kelley vd., 2003, s. 264). Buradan hareketle yapılan bu çalışmada olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden kolayda örnekleme türü kullanılmıştır. Çalışmanın anakütlesi İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesinde 2024-2025 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim alan 1216 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemi ise İletişim Fakültesinde eğitim alan 1216 öğrenci arasından kolayda örnekleme ile tespit edilen 317 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada, örneklem seçilirken İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesinde eğitim gören öğrenci olmak dışında bir sınırlılık gözlemlenmemiştir.

Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi ve Analizi

Veri elde edilme sürecinde nicel araştırma yöntemlerinde kullanılan anket tekniği, verilerin analiz edilme sürecinde ise SPSS 26.0 programı kullanılmıştır. Veri toplarken Bayraktı ve Narmanlıoğlu (2021) ve De-Dios vd. (2016) tarafından oluşturulup geçerlilik ve güvenilirliği gerçekleştirilen Dijital Okuryazarlık ölçeği ile Sarıtepeci ve Sert (2021) tarafından oluşturulup geçerlilik ve güvenilirliği gerçekleştirilen Siber Aylaklık ölçeğinin yanı sıra kişisel bilgi formu esas alınmıştır. Dijital okuryazarlık ölçeği toplam sekiz boyut ve 35 ifadeden oluşmaktadır. Altı boyuta dâhil olan 29 ifade Bayraktı ve Narmanlıoğlu’nun (2021), iki boyuta dahil olan altı ifade ise De-Dios vd.nin (2016) çalışmalarından hareketle uyarlanmıştır. Siber aylaklık ölçeği ise Sarıtepeci ve Sert’in (2021) çalışmasından uyarlanmıştır. Adı geçen ölçek 13 madde ve 3 alt boyut içermektedir. Alt boyutları “sosyal amaçlı”, “akademik amaçlı” ve “oyun amaçlı” siber aylaklık oluşturmaktadır. Çalışmanın kapsamı dışında olduğundan oyun amaçlı siber aylaklık boyutu ölçeğe dâhil edilmemiştir. Hazırlanan sorular “Google Forms” üzerinden oluşturulmuş ve online olarak dağıtılmıştır. Verilerinin elde edilmesini kapsayan bu süreci başlatabilmek adına İnönü Üniversitesi’nden 18.12.2024 tarihli ve 21/1 sayılı kararı ile etik kurul onay formu alınmış ardından veri toplama süreci başlatılmıştır. Yapılan analiz sonucunda

çarpıklık değerinin $- ,852$, basıklık değerinin ise 1.219 olduğu tespit edilmiştir. Bahsi geçen değerlerin $(-1,5)$ ile $(+1,5)$ arasında konumlanmasından ötürü veri analizinde parametrik testler uygulanmıştır. Tabachnick ve Fidell (2007) çarpıklık ve basıklığın $(+1,5)$ ile $(-1,5)$ değerleri arasında konumlandığı durumlarda analizlerde parametrik testler kullanıldığını belirtmektedir.

Analizler ve Bulgular

Araştırmada toplanan verilerin analiz sürecinde SPSS 26.0 programından yararlanılmıştır. Dijital okuryazarlık becerileri ve siber aylıklık düzeyleri ölçeklerinin güvenirlik analizlerine yönelik bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Ölçeklere Yönelik Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	Cronbach’s Alpha Katsayısı	Toplam ifade
Dijital okuryazarlık düzeyleri Ölçeği	0,874	35
Siber Aylıklık Ölçeği	0,864	11

Tablo 1’de “Dijital okuryazarlık düzeyleri Ölçeği” ile “Siber Aylıklık Düzeyleri Ölçeğinin” güvenirlik analizlerine yer verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Dijital okuryazarlık düzeyleri Ölçeğinin Alpha değerinin $0,874$; Siber Aylıklık Düzeyleri Ölçeğinin Alpha değerinin ise $0,864$ olduğu ve veri toplama sürecinde kullanılan iki ölçeğin de güvenirlik düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Siber aylıklık alt boyutlarını belirlemeye yönelik açımlayıcı faktör analiz bulguları Tablo 2’de aktarılmaktadır.

Tablo 2

Siber Aylıklık Alt Boyutlarını Belirlemeye Yönelik Açımlayıcı Faktör Analizi

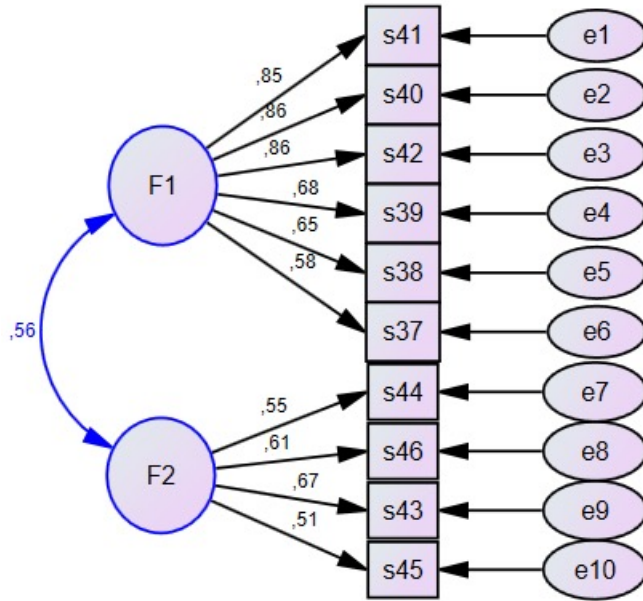
Sosyal amaçlı siber aylıklık	1	2
Arkadaşlarımın sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlarına yorum yaparım, beğenirim.	,871	
Sosyal medya mecralarında (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) içerik (fotoğraf, yazı ve video vb.) paylaşımı yaparım.	,846	
Sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) mecralarında hikaye paylaşımı yaparım.	,828	
Arkadaşlarımın sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) mecralarında yer alan profillerine yönelik inceleme yaparım.	,799	
Sosyal medyada yapılan (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlara göz atarım.	,760	
Sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) adreslerimde sürekli gelen bildirimleri kontrol etmekteyim.	,670	
Arkadaşlarımın sosyal medyada gerçekleştirdikleri (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlarına yönelik yorum yapar, beğenirim.	,871	
Akademik siber aylıklık		
Derste ele alınan konular ile ilgili dijital mecralarda konuyla ilgili video izlerim.		,838

Farklı dersleri veya ilgi duyduğum konuları çalışmak için akıllı telefon, tablet PC veya bilgisayar kullanırım.	,751	
Derste ele alınan konular ile ilgili dijital mecralarda yer alan yazıları okurum.	,660	
Derste muhatap kaldığım bir sorunun cevabını bulmak için internet üzerinde araştırma yaparım.	,504	
KMO Örneklem Yeterliliği:	,852	
Bartlett Testi X²: 1424,450; df:45; p:000		
Öz Değer	4,513	1,440
Açıkladığı Varyans	45,131	14,399
Açıklanan Toplam Varyans	59,529	

Katılımcıların siber aylaklık düzeylerinin faktör yapısını ortaya koymak ve yapı geçerliliğini test edebilmek amacı kapsamında “Açımlayıcı Faktör Analizi” yapılmıştır. Bu test yapılırken doğrudan eğik döndürme ve temel bileşenler (principal component) yöntemleri kullanılmıştır.

Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği değeri ,852 olması bu durum çalışmanın örneklem büyüklüğünün açımlayıcı faktör analizi açısından yeterli düzeyde olduğu temsil etmektedir. Field’e (2024) göre bu değer 0.50’nin üzerinde olması açımlayıcı faktör analizi yapmak için örneklem sayısının yeterli olduğu göstermektedir. Yapılan test sonucunda Bartlett Testinin X²: 1424,450; df: 45; p: 000 (p<0,005) olduğu görülmüş ve elde edilen bu sonuç maddeler arasındaki korelasyonların AFA yapabilme noktasında yeterli ölçüde büyük olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre 10 maddeden oluşmuş olan “Siber Aylaklık Ölçeği”nin 2 faktörden oluştuğu, toplam varyansın ise %59,529’unu açıklamakta olduğu ortaya çıkmıştır. Bu verilerden hareketle “Siber Aylaklık Ölçeği”nin geçerli bir özellik sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan sosyal amaçlı siber aylaklık, alt boyutların ilki olup varyansın %45,131’ini; ikincisi akademi siber aylaklık olup varyansın %14,339’unu açıklamaktadır.

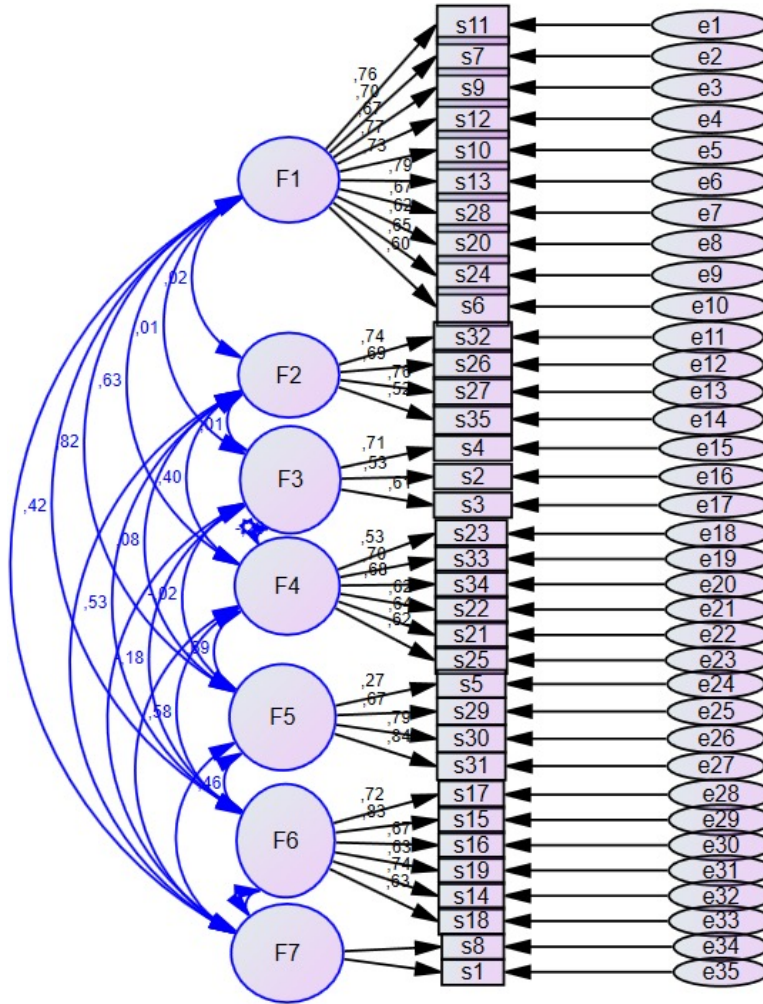
Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin faktör yapısını ortaya koymak ve yapı geçerliliğini test edebilmek amacı ile AFA yapılmıştır. Bu test yapılırken doğrudan eğik döndürme ve temel bileşenler (principal component) yöntemleri kullanılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin ,885 olarak tespit edilmiştir. Diğer yandan Bartlett Testi X²: 5346,667; df: 595; p: 000 olarak belirlenmiştir. AFA sonucunda 35 maddeden oluşan dijital okuryazarlık ölçeği 7 alt boyuttan oluşmuştur. Öte yandan her bir boyutta yer alan en az iki madde farklı boyutlara dâhil olduğu için araştırmada dijital okuryazarlığının açımlayıcı faktör analizine yer verilmemiştir. Siber aylaklık ölçeğinin DFA uyum indeksleri sonuçları Şekil 1’de aktarılmaktadır.

Şekil 1.*Siber Aylaklık Ölçeğinin DFA Uyum İndeksleri*

Geliştirilen ölçeğin başka bir araştırmacı tarafından farklı örneklem grupları üzerinde uygulandığında ölçeği geliştiren araştırmacıların ortaya koydukları sonuçlar ile yapılan çalışmanın sonuçlarının uyum gösterip göstermediğini kanıtlamak amacı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmakta ve bu analizi yapılırken çeşitli testlerden yararlanılmaktadır (Uyumaz & Sırgancı, 2020, s. 5304). Yapılan DFA sonucunda modelin genel anlamda kabul edilebilir seviyede bir uyum sağladığı tespit edilmiştir (CMIN/df: 4,132; AGFI: 799; GFI: 801; NFI: 856; CFI: 874; IFI: 876; TLI: 797; RMSEA: ,084). Maddeler anlamlı düzeyde ilgili faktörlere yüklenmiştir. Faktör yüklerinin yeterli seviyede olması ve RMSEA değerinin 0.8'in çok az bir seviyede üstünde olması ölçme modelinin genel anlamda uygunluk gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. RMSEA için geçerli uyum değeri .10 iken mükemmel seviyedeki uyum değeri ise .5'tir (Hoe, 2008). Ancak bazı uyum indekslerinin (AGFI ve NFI) sınır değerlere yakın olması orta düzeyde bir uyumun olduğu ve modelin geliştirilmeye açık olduğunun göstergesi niteliğindedir. AGFI değerinin uyum sınırı $0,90 < AGFI < 1$, NFI değerinin uyum sınırı ise $0,90 \leq NFI \leq 0,95$ şeklindedir (Hoelter, 1983). Dijital okuryazarlık ölçeğinin DFA uyum indeksleri sonuçları Şekil 2'de aktarılmaktadır.

Şekil 2

Dijital Okuryazarlık Ölçeğinin DFA Uyum İndeksleri

Yapılan DFA sonucunda modelin genel anlamda kabul edilebilir seviyede bir uyum sağladığı tespit edilmiştir (CMIN/df: 2,737; AGFI: 803; GFI: 824; NFI: 775; CFI: 811; IFI: 814; TLI: 779; RMSEA: ,066). Maddeler anlamlı düzeyde ilgili faktörlere yüklenmiştir. Faktör yüklerinin yeterli seviyede olması ve RMSEA değerinin 0.8'in altında kalması ölçme modelinin genel anlamda uygun olduğunu gösterdiği söylenebilir. RMSEA için geçerli uyum değeri .10 iken mükemmel seviyedeki uyum değeri ise .5'tir (Hoe, 2008). Ancak bazı uyum indekslerinin (CFI ve TLI) sınır değerlere yakın olması orta düzeyde bir uyumun olduğu ve modelin geliştirilmeye açık olduğunu göstergesi niteliğindedir. CFI değeri NFI istatistiğinin geliştirilmiş versiyonunu yansıtmaktadır. CFI

0/1 arasında konumlanmaktadır. Elde edilen değer 1'e yaklaştıkça uygulanan modelin uygunluk düzeyinin arttığını göstermektedir (Hu & Bentler, 1983). Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılım oranları Tablo 3'de aktarılmaktadır.

Tablo 3

Katılımcılara Yönelik Demografik Özelliklerinin Dağılım Oranları

Cinsiyet dağılımı	Frekans	%
Kadın	165	52,1
Erkek	152	47,9
Toplam	317	100
Yaş grupları dağılımı		
18-29	272	85,8
30-39	14	4,4
40 ve Üzeri	31	9,8
Toplam	317	100
Gelir grupları dağılımı		
2000 TL veya Altı	101	31,9
2001-4000 TL	94	29,7
4001-6000 TL	31	9,8
6001 TL ve Üzeri	91	28,7
Toplam	317	100

Tablo 3 katılımcıların demografik özelliklerine değinilmektedir. Katılımcıların 165'i kadın, 152'si ise erkektir. Yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 272 katılımcının 18-29, 14 katılımcının 30-39, 31 katılımcının ise 40 ve üzeri yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların gelir gruplarına göre dağılımı ele alındığında 2000 TL ve altında bir gelire sahip grupta 101 katılımcı, 2001 – 4000 TL aralığında gelire sahip grupta 94 katılımcı, 4001 – 6000 TL aralığında gelire sahip grupta 31 katılımcı ve 6001 TL ve üzerinde bir gelir düzeyine sahip grupta ise 91 katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcıların sosyal medyada geçirilen süre, kullanım amacı, en çok kullanılan ve en çok güven duyulan platformlara dair bulguları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4

Sosyal Medyada Geçirilen Süre, Kullanım Amacı, En Çok Kullanılan ve En Çok Güven Duyulan Platformlara Dair Bulgular

Günlük olarak sosyal medya kullanımı	Frekans	%
1-3 Saat	133	41,9
4-7 Saat	165	52,1
8 Saat ve Üzeri	19	6,0
Toplam	317	100
En çok kullanılan sosyal medya platformu		
Instagram	214	67,5
X (Twitter)	49	15,5

YouTube	33	10,4
Tik Tok	12	3,8
Facebook	6	1,9
Linkedln	3	,9
Toplam	317	100
En çok güven duyulan sosyal medya platformu		
X (Twitter)	146	46,1
Instagram	82	25,9
YouTube	61	19,2
Linkedln	15	4,7
Tik Tok	7	2,2
Facebook	6	1,9
Toplam	317	100
Sosyal medya kullanım amaçları		
Bilgi edinme	149	47,0
Eğlence	84	26,5
Sosyal etkileşim	43	13,6
Sosyal kaçış/rahatlama	28	8,8
Alışveriş	8	2,5
Beğenilme/takdir edilme	5	1,6
Toplam	317	100

Tablo 4'te sosyal medya kullanımının günlük dağılımı, katılımcıların en fazla kullandıkları sosyal medya platformu, en çok güven duydukları sosyal medya platformu ve sosyal medya kullanım amaçlarına dair analizlere yer verilmiştir. Sosyal medya kullanımının günlük dağılımına dair bulgular incelendiğinde, 1-3 saat arasında sosyal medya kullanan katılımcıların 133, 4-7 saat arası sosyal medya kullanan katılımcıların 165 ve 8 saat ve üzeri saat arası sosyal medya kullanan katılımcıların ise 19 kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların en çok kullandığı sosyal medya platformu 214 katılımcı ile Instagram olurken, katılımcıların en çok güvendiği sosyal medya platformunun ise 146 katılımcı ile X (Twitter) olduğu görülmektedir. Sosyal medya platformlarını en çok bilgi edinme amacı ile kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dijital okuryazarlık düzeyleri ifadelerinin ortalamaları Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5

Dijital Okuryazarlık Düzeyleri İfadelerinin Ortalamaları

İfadeler dizileri	Ortalama	Standart sapma
1. Güçlü bir şifrenin nasıl oluşturulacağını farkındayım.	3,86	,486
2. Dijital mecralarda yaptığım her eylemin kaydedildiğinin farkındayım.	3,85	,462
3. Akıllı telefon kullanarak herhangi bir dosyayı bir başka kişiye gönderebilirim.	3,85	,587
4. Dijital mecralarda siber zorbalık ve istismar şeklinde olumsuz davranışların yasal ve etik açıdan sorumluluklarının bilincindeyim.	3,84	,510
5. Dijital mecralarda profilimdeki güvenlik/gizlilik ayarlarını değiştirebilirim.	3,83	,528
6. E-Devlet uygulamalarını etkin olarak kullanabilirim.	3,80	,551

7. Dijital mecralarda telif haklarının ihlali sonucu oluşabilecek yasal ve etik sorumlulukların farkındayım.	3,80	,541
8. Dijital teknolojileri rezervasyon yaptırma, alışveriş yapma ve adres bulma gibi gündelik pratikler için etkin kullanabilirim.	3,79	,556
9. Uygulamaların şahsi bilgilerine (konum, kamera, rehber vb.) erişimlerini kısıtlamanın tekniklerini bilirim.	3,79	,563
10. Dijital mecralarda kendimin ve diğer kişilerin şahsi verilerini (adres, fotoğraf, aile bilgileri vb.) korumak için ne şekilde hareket etmem gerektiğini bilmekteyim.	3,78	,591
11. Spam ya da istenmeyen e-postaları ve oltaamaya yönelik mesajları veya içerikleri tanıyıp engelleyebilirim.	3,77	,562
12. İletişim kurmak istediğim kişiye bağlı olarak dijital ortamlarda farklı mecraları kullanıyorum. (WhatsApp mesajı göndermek, e-posta göndermek, Instagram'dan mesaj göndermek vb.)	3,76	,619
13. Dijital mecralarda erişim sağladığım bilgilerin doğruluğunu farklı kaynaklardan da sorgulayabilirim.	3,75	,572
14. Mobil cihazlarımda takvimi bir tek tarihlere bakmak amacı ile değil; bunun yanında, not alma, anımsatıcı, etkinlik kaydetme vb. gibi işler amacıyla da kullanabilirim.	3,72	,657
15. Sıklıkla kullandığım bir web sayfasını sık kullanılanlar kısmına ya da yer imlerine ekleyebilirim.	3,69	,650
16. Bulut bilişim teknolojilerini (Dropbox, iCloud, Google Drive.) günlük hayatta etkin bir şekilde kullanabilirim.	3,57	,742
17. Sosyal yaşam alanlarındaki benzer şekilde dijital mecralarda da bireysel yâda yasal haklarımın (telif, konuşma özgürlüğü, mahremiyet, vb.) sürdürdüğünün bilincindeyim.	3,57	,807
18. Dijital teknolojileri kullanarak çeşitli içerikleri (fotoğraf, video ve ses kaydı vb.) değiştirerek, yeni içerikler üretebilirim.	3,52	,810
19. www, İnternet ve Torrent ifadelerinin ne anlam taşıdığını bilirim.	3,46	,813
20. Yazılım ve Donanım teknolojilerinin neler olduğunu bilirim.	3,43	,822
21. Kendi blog sayfalarımda veya farklı bloglarda içerik üretip paylaşabilirim.	3,39	,900
22. Lisanslı yazılı, kötü amaçlı korsan yazılım, crack ve demo yazılım kavramlarının ne anlam taşıdığını bilirim.	3,38	,891
23. Bazen kendimi online mecralarda oraya nasıl geldiğimi bilmeden farklı içeriklere sahip web sitelerinde buluyorum.	3,37	,991
24. Dijital mecralarda “canlı yayın yapmak, video yüklemek” gibi aktivitelerde bulunabilirim.	3,29	,980
25. Alanım ile ilgili yazılımlardan (SPSS, Photoshop, Office Word, Premiere vb.) en az bir tanesini etkili bir şekilde kullanabilirim.	3,12	1,012
26. Bilgisayarım ya da diğer elektronik cihazlarımdan birine program veya yazılım yükleyebilirim.	3,05	,994
27. Bilgisayarıma işletim sistemi kurabilirim, format atabilirim.	2,90	1,021
28. Yasaklı sitelere erişebilmek amacı ile cihazlarımdan proxy veya dns ayarlarını kendim değiştirebilirim.	2,86	1,083
29. Web tasarımı sistemleri (Weebly, Wordpress vb.) aracılığıyla internet siteleri tasarlayabilirim.	2,57	1,000
30. Bazen online mecralarda elde ettiğim bilgilerinin amacım için ne kadar yararlı olduğunu belirlemekte zorlanıyorum.	2,54	,942

31. Dijital teknolojilere dayalı olan yazılımlar veya uygulamalar geliştirebilirim.	2,53	,976
32. Programlama dillerinden (Visual Basic, Java, PHP, C vb.) en az bir tanesini kullanabilirim.	2,52	1,024
33. Online mecralarda bilgi ararken yoruluyorum.	2,46	,905
34. Web sitelerin tasarlanma biçimini genellikle kafa karıştırıcı buluyorum.	2,31	,888
35. Çevrimiçi aramalarda en iyi anahtar kelimelerin ne olduğuna karar vermekte zorlanıyorum.	2,29	,884

Tablo 5’de katılımcıların Dijital okuryazarlık düzeylerine yönelik ifadelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair analizlere yer verilmiştir. En yüksek ortalamaya sahip ifadenin “Güçlü bir şifrenin nasıl oluşturulacağını farkındayım” ifadesi, en düşük ortalamaya sahip ifadenin ise “Çevrimiçi aramalarda en iyi anahtar kelimelerin ne olduğuna karar vermekte zorlanıyorum” ifadesi olduğu görülmektedir. Dijital okuryazarlık düzeyleri boyutlarının ortalamalarına dair bulgular Tablo 6’da aktarılmaktadır.

Tablo 6*Dijital Okuryazarlık Düzeyleri Boyutlarının Ortalamaları*

Boyutlar	Ortalama	Standart sapma
Gizlilik ve güvenlik	3,81	,440
İletişim becerisi	3,80	,510
Etik ve sorumluluk	3,76	,432
Günlük kullanım	3,64	,468
Genel bilgi ve işlevsel beceriler	3,17	,711
Sosyal boyut	3,14	,656
Bilgi becerisi	2,59	,562
Profesyonel üretim	2,52	,878

Tablo 6’da dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutlarının aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair analizlere yer verilmiştir. Ortalaması en yüksek boyutun “gizlilik ve güvenlik” boyutu olduğu, ortalaması en düşük boyutun ise profesyonel üretim boyutu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte dijital okuryazarlık düzeyinin genel ortalamasının 3,30 olduğu belirlenmiştir. Siber aylaklık düzeyleri ifadelerinin ortalamaları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7*Siber Aylaklık Düzeyleri İfadelerinin Ortalamaları*

İfadeler dizileri	Ortalama	Standart sapma
1. Farklı dersleri veya ilgi duyduğum konuları çalışmak için akıllı telefon, tablet PC veya bilgisayar kullanırım.	3,86	,445
2. Sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlarına bakarım.	3,77	,613
3. Derste muhatap kaldığım bir sorunun cevabını bulmak için internet üzerinde araştırma yaparım.	3,75	,579
4. Derste ele alınan konular ile ilgili dijital mecralarda yer alan yazıları okurum.	3,74	,580

5. Anlık çevrim-içi mesajlaşma uygulamalarını (örneğin; Messenger, WhatsApp vb.) sıklıkla kontrol etmekteyim.	3,72	,631
6. Arkadaşlarımın sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlarını beğenirim, yorum yaparım.	3,66	,737
7. Sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) hesaplarıma gelen bildirimleri sürekli kontrol ederim.	3,65	,707
8. Sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) mecralarında hikâye paylaşıyorum.	3,63	,787
9. Derse konu olan başlıklar ile alakalı dijital mecralarda konuyla ilgili video izlerim.	3,60	,725
10. Arkadaşlarımın TikTok, X, Facebook, Instagram vb. platformlarındaki profillerini gözden geçiririm.	3,57	,779
11. Sosyal medyada (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) yazı, video, fotoğraf şeklinde içerikler paylaşmaktayım.	3,54	,844

Tablo 7’de katılımcıların siber aylıklık düzeylerine yönelik ifadelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair analizlere yer verilmiştir. En yüksek ortalamaya sahip ifadenin “Farklı dersleri veya ilgi duyduğum konuları çalışmak için akıllı telefon, tablet PC veya bilgisayar kullanırım” ifadesi, en düşük ortalamaya sahip ifadenin ise “Sosyal medya ortamlarında (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) video, yazı, fotoğraf vb. içerik paylaşıyorum” ifadesi olduğu görülmektedir. Siber aylıklık düzeyleri boyutlarının ortalamalarına dair sonuçlar Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8*Siber Aylıklık Düzeyleri Boyutlarının Ortalamaları*

Boyutlar	Ortalama	Standart sapma
Akademik siber aylıklık	3,69	,462
Sosyal amaçlı siber aylıklık	3,64	,556

Tablo 8’de siber aylıklık düzeylerinin boyutlarının aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair analizlere yer verilmiştir. Ortalaması akademik siber aylıklık boyutunun sosyal amaçlı siber aylıklık boyutuna nazaran daha yüksek ortalamaya sahip olmasına rağmen aralarında önemli bir farklılığın söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan genel siber aylıklık düzeyi ortalamasının 3,66 olduğu belirlenmiştir. Dijital okuryazarlık düzeyleri ve cinsiyet arasındaki ilişki yönelik gerçekleştirilen t-testi bulguları Tablo 9’da aktarılmaktadır.

Tablo 9*Dijital Okuryazarlık Düzeyleri İle Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Yönelik T-Testi*

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart sapma	t-değeri	p-değeri
Kadın	165	3,35	,277	0,533	0,594
Erkek	152	3,33	,406		

Tablo 9’da bağımsız örneklem t-testi analizi ile katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık taşıyıp taşımadığını belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz

sonucunda cinsiyet ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında t değeri, 0,533 ve P değeri, 0,594 bulunmuş ve anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadın ve erkek katılımcıların dijital okuryazarlık seviyelerinin benzerlik gösterdiği görülmüştür. Siber aylaklık düzeyleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen t-testi bulguları Tablo 10'da aktarılmaktadır.

Tablo 10

Siber Aylaklık Düzeyleri ve Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart sapma	t-değeri	p-değeri
Kadın	165	3,66	,423	0,828	0,408
Erkek	152	3,70	,468		

Tablo 10'da bağımsız örneklem t-testi analizi ile katılımcıların siber aylaklık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz sonucunda cinsiyet ile siber aylaklık düzeyleri arasında t değeri, 0,828 ve P değeri, 0,408 bulunmuş ve anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadın ve erkek katılımcıların siber aylaklık düzeylerinin benzerlik gösterdiği görülmüştür. Dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber aylaklık düzeylerinin değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar Tablo 11'de aktarılmaktadır.

Tablo 11

Dijital Okuryazarlık Düzeyleri ile Siber Aylaklık Düzeylerinin Değişkenlere Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bulgular

	Yaş	n	$\bar{x}$	F Değeri	p Değeri
Dijital okuryazarlık düzeyleri	18-29	272	3,34	,272	,762
	29-39	14	3,33		
	40 ve üzeri	31	3,30		
Siber aylaklık düzeyleri	18-29	272	3,67	2,694	,069
	29-39	14	3,93		
	40 ve üzeri	31	3,61		
	Gelir	n	$\bar{x}$	F Değeri	p Değeri
Dijital okuryazarlık düzeyleri	2000 TL ve altı	101	3,35	1,552	,201
	2001 – 4000 TL	94	3,28		
	4001 – 6000 TL	31	3,42		
	6001 TL ve üzeri	91	3,35		
Siber aylaklık düzeyleri	2000 TL ve altı	101	3,64	,970	,407
	2001 – 4000 TL	94	3,66		
	4001 – 6000 TL	31	3,79		
	6001 TL ve üzeri	91	3,69		
	Günlük sosyal medya kullanım süresi	n	$\bar{x}$	F Değeri	p Değeri
Dijital okuryazarlık düzeyleri	1-3 saat	133	3,31	,499	,683
	4-7 saat	165	3,36		
	8 saat ve üzeri	19	3,36		

Siber aylıklık düzeyleri	1-3 saat	133	3,54	14,018	,000
	4-7 saat	165	3,66		
	8 saat ve üzeri	19	3,79		
	Sosyal medya kullanım amacı	n	$\bar{x}$	F Değeri	p Değeri
Dijital okuryazarlık düzeyleri	Alışveriş	8	3,34	1,222	,299
	Beğenilme	5	3,42		
	Bilgi edinme	149	3,36		
	Eğlence	84	3,31		
	Sosyal etkileşim	43	3,39		
	Sosyal kaçış/rahatlama	28	3,21		
Siber aylıklık düzeyleri	Alışveriş	8	3,95	2,076	,038
	Beğenilme	5	4,00		
	Bilgi edinme	149	3,59		
	Eğlence	84	3,68		
	Sosyal etkileşim	43	3,75		
	Sosyal kaçış/rahatlama	28	3,67		

Çalışma kapsamında tek yönlü varyans testi ile katılımcılar arasında yaş, gelir, sosyal medya mecralarının kullanım amaçları ve günlük seviyede sosyal medya kullanımı gibi değişkenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber aylıklık düzeyleri açısından farklılık gösterip göstermediğini tespit edebilmek amacı ile kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların yaş değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeyleri (F değeri, 0,272 ve P değeri, 0,762) ve siber aylıklık düzeyleri (F değeri, 2,694 ve P değeri, 0,069) arasında, gelir değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeyleri (F değeri, 1,552 ve P değeri, 0,201) ve siber aylıklık düzeyleri (F değeri, 0,970 ve P değeri, 0,407) arasında anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir. Kısacası katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber aylıklık düzeylerinin yaş'a göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

Günlük sosyal medya kullanım süresi değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeylerinde (F değeri, 0,499 ve P değeri, 0,683) anlamlı bir farklılaşmanın görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Günlük sosyal medya kullanım süresi değişkeni ile siber aylıklık düzeyleri (F değeri, 14,018 ve P değeri, ,000) arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili farkın hangi süre grupları arasında olduğunu tespit edebilmek amacı ile "Tukey" testi yapılmıştır. Sonuç olarak siber aylıklık düzeyleri ile günlük sosyal medya kullanım süresi "8 saat ve üzeri" ile "4-7 saat" arasında ve "8 saat ve üzeri" ile "1-3 saat" arasında anlamlı fark bulunmuştur. 8 saat ve üzeri sosyal medya kullanım pratiği gösteren katılımcıların daha az süre sosyal medya kullanan katılımcılara göre siber aylıklık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Diğer gruplar için ise aralarında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal medya kullanım amacı değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeyleri (F değeri, 1,222 ve P değeri, 0,299) arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medya kullanım amacı değişkeni ile siber aylıklık düzeyleri (F değeri, 2,076 ve P değeri, 0,038) arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili farkın hangi amaç grupları arasında

olduğunu tespit etmek amacı ile “Tukey” testi yapılmıştır. Sonuç olarak siber aylaklık düzeyleri ile sosyal medya kullanım amacı “bilgi edinme” ile “eğlence” arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sosyal medya platformlarını eğlence amaçlı kullanan katılımcıların bilgi edinme amaçlı kullanım gerçekleştiren katılımcılara göre siber aylaklık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer gruplar için ise anlamlı fark olmadığı sonucu elde edilmiştir. Dijital okuryazarlık seviyeleri ile siber aylaklık düzeyleri ilişkisine dair korelasyon katsayısı analizi Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Dijital Okuryazarlık Düzeyleri ile Siber Aylaklık Düzeyleri İlişkisine Dair Korelasyon Katsayısı Bulguları

	r – değeri	p – değeri
Dijital okuryazarlık düzeyleri	,500	0,000
Siber Aylaklık Düzeyleri	,500	0,000

Tablo 12’de katılımcıların dijital okuryazarlık ile siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik toplam puan temelinde gerçekleştirilen korelasyon katsayısı analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Büyüköztürk (2016) korelasyon katsayısının 0,70-1,00 arasındaki değerlerde yer almasının yüksek, 0,70-0,30 arasındaki değerlerde yer almasının orta ve 0,30-0,00 arasındaki değerlerde yer almasının ise düşük düzeyde bir ilişkinin varlığını gösterdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen analiz sonucunda katılımcıların dijital okuryazarlık seviyeleri ile siber aylaklık düzeylerinin orta düzeyde ve pozitif ($r=0,500$) anlamlı ($p<0,05$) bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısacası bireylerin dijital okuryazarlık becerileri arttıkça siber aylaklık eğilimleri de artmaktadır. Dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutları ile siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon katsayısı analizi sonuçları Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13

Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin Boyutları ile Siber Aylaklık Düzeyleri İlişkisine Dair Korelasyon Katsayısı Bulguları

	r – değeri	p – değeri
Bilgi becerisi	-,028	,617
Siber aylaklık	-,028	,617
İletişim becerisi	,495	,000
Siber aylaklık	,495	,000
Etik ve sorumluluk	,513	,000
Siber aylaklık	,513	,000
Genel bilgi ve işlevsel beceriler	,200	,000
Siber aylaklık	,200	,000
Günlük kullanım	,602	,000

Siber aylıklık	,602	,000
Profesyonel üretim	,013	,820
Siber aylıklık	,013	,820
Gizlilik ve güvenlik	,571	,000
Siber aylıklık	,571	,000
Sosyal boyut	,266	,000
Siber aylıklık	,266	,000

Tablo 13’de dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutları ile siber aylıklık düzeyleri arasındaki ilişkinin yönünün tespit edilmesi amacı ile gerçekleştirilen korelasyon katsayı analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda bilgi becerisi ile siber aylıklığın düşük seviyede, negatif ve anlamlı olmayan ($r:-,028$; $p:,617$) biçimde ilişkisinin olduğu, profesyonel üretim ile siber aylıklık arasında da yine düşük düzeyde, pozitif fakat anlamlı ($r:,013$; $p:,820$) bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak iletişim becerisi ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:,495$; $p:,000$) bir ilişkinin olduğu, etik ve sorumluluk ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif, anlamlı ($r:,513$; $p:,000$) biçimde ilişkinin olduğu, genel bilgi ve işlevsel beceriler ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:,200$; $p:,000$) bir ilişkinin olduğu, günlük kullanım ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:,602$; $p:,000$) bir ilişkinin olduğu, gizlilik ve güvenlik ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:,571$; $p:,000$) bir ilişkinin olduğu ve sosyal boyut ile siber aylıklık arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:,266$; $p:,000$) bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısacası yapılan analiz sonucunda dijital okuryazarlık düzeylerinin sekiz boyutunun ikisinde (bilgi becerisi ve profesyonel üretim) siber aylıklık ile arasında düşük seviyede anlamlı olmayan bir ilişkinin, diğer altı boyutun ise siber aylıklık ile orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber aylıklık düzeylerinin boyutları ile dijital okuryazarlık düzeyleri ilişkisine yönelik korelasyon katsayısı bulguları sonuçları Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14

Siber Aylıklık Düzeylerinin Boyutları ile Dijital Okuryazarlık Düzeyleri İlişkisine Dair Korelasyon Katsayısı Bulguları

	r – değeri	p – değeri
Sosyal amaçlı siber aylıklık	,411	,000
Dijital okuryazarlık	,411	,000
Akademik siber aylıklık	,471	,000
Dijital okuryazarlık	,471	,000

Tablo 14’de siber aylıklık düzeylerinin boyutları ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin yönünün tespit edilmesi amacı ile gerçekleştirilen korelasyon katsayı analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda sosyal amaçlı siber aylıklık ile dijital okuryazarlık düzeylerinin

orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:411$; $p:00$) biçimde ilişkisinin olduğu ve akademik amaçlı siber aylaklık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında da yine orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ($r:471$; $p:00$) biçimde ilişkisinin görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç

Bireylerin enformasyon kaynaklarını anlamlı bir zeminde değerlendirebilmeleri için dijital okuryazarlık düzeylerinin artması ile birlikte bilişsel, teknolojik, bilgisel ve sosyo-duygusal açıdan da hazır bulunuşluğun sağlanması önemli bir argümandır. Bireyler açısından bu hazır bulunuşluğun sağlanamaması çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Bawden, 2008, s. 17). Arlantaş vd.ne (2023) göre bireylerin dijital okuryazarlık düzeylerinin düşük olması ve hazır bulunuşluğun sağlanamamasının neden olduğu sorunlardan biri siber aylaklık davranışlarının ortaya çıkmasıdır.

Buradan hareketle yapılan bu çalışma da yükseköğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık ile siber aylaklık düzeyleri arasında bulunan ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmanın demografik bulguları incelendiğinde cinsiyet ile dijital okuryazarlık düzeyleri açısından katılımcılar arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Sonuçlar alan yazında yer alan bazı çalışmalar Zhou (2014) ile farklılık göstermiş olsa da bazı çalışmalar Aslan ve Zhu (2017), Aksoy vd. (2021) ve Uyar (2021) ile de sonuçlar açısından paralellik göstermektedir. Cinsiyet değişkeni ile siber aylaklık seviyeleri açısından da katılımcılar arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar literatürde yer alan bazı çalışmalar Bilik vd. (2024) ile farklılık göstermiş olsa da bazı çalışmalar Gezgin vd. (2018) ile de sonuçlar açısından paralellik göstermektedir.

Katılımcıların çoğunluğunu %52,1 ile kadınlar, %85,8 ile 18-29 yaş aralığında olanlar ve %31,9 ile 2000 TL ve altı geliri bulunanlar oluşturduğu belirlenmiştir. Günlük sosyal medya kullanım süresinin en fazla %52,1 ile 4-7 saat, en çok kullanılan sosyal medya platformunun %67,5 ile Instagram, en çok güven duyulan sosyal medya platformunun %46,1 ile X (Twitter) ve sosyal medya kullanım amacının ise en çok %47 ile bilgi edinme olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerine yönelik ifadelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçları incelendiğinde en yüksek ortalamanın 3,86 ile “güçlü bir şifrenin nasıl oluşturulacağına farkındayım” ifadesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutlarının aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçları ele alındığında en yüksek ortalamaya sahip boyutun 3,81 ile “gizlilik ve güvenlik” boyutu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rezgui vd.ne (2003) göre bireyler dijital platformlarda gizliliklerinin olası bir ihlaline yönelik çeşitli önlemler almaktadır. Bu önlemler olası ihlallerin önüne geçilmesine yönelik adımları oluştururken bireylerin yer aldıkları dijital medya platformlarına yönelik olası gizlilik ihlali sorunsalı oluşabileceğini düşünmeleri ise bir güven paradoksu oluşturmaktadır. Mahremiyet kaygısının merkezde yer aldığı bu paradoks mahremiyet/gizlilik paradoksu olarak adlandırılmaktadır. Buradan hareketle katılımcıların dijital platformlara yönelik yetkinliklere sahip olma durumu olan dijital okuryazarlık düzeyleri noktasında gizlilik ve güvenlik boyutunda

yetkinliklerinin olduğu ve bu yetkinliğin motivasyonel gücünün ise mahremiyet/gizlilik paradoksu olduğu söylenebilir. Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerine yönelik ifadelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçlarına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip ifadenin 2,29 ile “çevrimiçi aramalarda en iyi anahtar kelimelerin ne olduğuna karar vermekte zorlanıyorum” ifadesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutlarının aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçlarına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip boyutun 2,52 ile profesyonel üretim boyutu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada siber aylaklık düzeylerinin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına bakıldığında akademik siber aylaklık boyutunun sosyal amaçlı siber aylaklık boyutuna kıyasla daha yüksek ortalamaya sahip olduğu fakat aralarında önemli bir farklılığın söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların siber aylaklık düzeylerine yönelik ifadelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçları incelendiğinde en yüksek ortalamanın 3,86 ile “farklı dersleri veya ilgi duyduğum konuları çalışmak için akıllı telefon, tablet PC veya bilgisayar kullanırım” ifadesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların siber aylaklık düzeylerinin boyutlarının aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına dair sonuçlarına bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip boyutun 3,69 ile “akademik siber aylaklık boyutu” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gezin ve Sarsar’a (2020) göre ders süresi içerisinde en fazla gözlemlenen siber aylaklık davranışlarını online mecralarda bir içeriğe erişim sağlamak ve içerik paylaşımı yapmak gibi pratiklerin oluşturduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle katılımcıların akademik siber aylaklık düzeylerinin yüksek olduğu ve bu durumu oluşturan en önemli somut göstergenin ise ders süresi içerisinde dijital platformların aktif kullanımı olduğu söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların akademik siber aylaklık ile ilgili boyutu kapsayan “sosyal medya (TikTok, X, Facebook, Instagram vb.) paylaşımlarına bakarım” ve “anlık çevrim içi mesaj uygulamalarını (örneğin; WhatsApp, Messenger vb.) sıklıkla kontrol ederim” ifadelerine de yüksek düzeyde katılım sağladıkları görülmektedir. Przybylski vd. (2013) bireylerin dijital mecralarda yaşanan gelişmeleri kaçırmamak adına akıllı telefonlarını ve uygulamaları sıklıkla kontrol ettiklerini ve bu durumun bağımlılık gibi olumsuz bir ruh haline neden olduğunu belirtmektedir. Yapılan çalışmada katılımcıların dijital platformları sıklıkla kontrol ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle katılımcıların dijital platformlara yönelik bağımlılık düzeyindeki kontrol pratiklerinin sosyal yaşam alanları içerisinde siber aylaklığa neden olduğu söylenebilir.

Katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber aylaklık düzeylerinin cinsiyete dair anlamlı farklılık taşımadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital okuryazarlık ve siber aylaklık düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Günlük sosyal medya kullanım süresi değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeyleri (F değeri, 0,499 ve P değeri, 0,683) arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı ancak günlük sosyal medya kullanım süresi değişkeni ile siber aylaklık düzeyleri (F değeri, 14,018 ve P değeri ,000) arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. 8 saat ve üzeri sosyal medya kullanım pratiği gösteren katılımcıların daha az süre sosyal medya kullanan katılımcılara nazaran siber aylaklık seviyelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal medya kullanım amacı değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeylerinde (F değeri, 1,222 ve P değeri, 0,299) anlamlı bir

farklılaşmanın bulunmadığı ancak sosyal medya kullanım amacı değişkeni ile siber aylaklık düzeyleri (F değeri, 2,076 ve P değeri, 0,038) arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medya platformlarını eğlence amaçlı kullanan katılımcıların bilgi edinme amaçlı kullanım gerçekleştiren katılımcılara nazaran siber aylaklık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada katılımcıların dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber aylaklık düzeylerinin orta düzeyde pozitif ($r=0,500$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmada dijital okuryazarlık düzeylerinin boyutları ile siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkinin yönünün tespit edilmesi amacı ile korelasyon katsayı analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda en yüksek düzeydeki ilişkinin dijital okuryazarlık boyutlarından günlük kullanım ile siber aylaklık arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günlük kullanım ile siber aylaklık arasında ise orta düzeyde, pozitif, anlamlı ($r: ,602$; $p: ,000$) bir ilişki görülmektedir. Seçkin ve Kerse'ye (2017) göre dijital platformları günlük yaşam pratikleri içerisinde yoğun kullanan bireylerin siber aylaklık davranışlarının da daha fazla olduğu belirtilmektedir. Buradan hareketle, dijital okuryazarlığın bireysel ve toplumsal ölçekte sadece bilinçli ve etkili dijital mecra kullanım becerisi oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda bireylerin ve toplumların dijital mecralarda daha fazla zaman harcamaya teşvik ettiği ve bu durumun da dijital mecraların günlük kullanım pratiğini arttırdığı söylenebilir. Dijital mecraların günlük kullanım pratiklerinin artmasının bireysel ve toplumsal açıdan siber aylaklık olarak ifade edilen davranış pratiklerini arttırdığı ifade edilebilir. Nedenellik perspektifi üzerinden ele alındığında, dijital okuryazarlık becerilerinin, bireylerin ve toplumların dijital mecralara erişimini kolaylaştırdığı, bu kolaylık durumunun da dolaylı bir şekilde dijital mecralarda tüketilen zamanın artmasına ve nihai olarak siber aylaklık pratiklerinin sıklıkla gözlemlenmesine neden olduğu söylenebilir. Bu durum, dijital okuryazarlık becerilerinin her zaman olumlu tutum ve davranış pratiklerinin oluşmasına hizmet etmediğini ve bazı durumlarda bireyin dijital mecralarda daha uzun süreli zaman harcamasına neden olduğu belirtilebilir. Kısacası dijital okuryazarlık becerilerinin dijital mecraların günlük kullanımını arttırdığı ve bunun da siber aylaklık pratiklerine neden olan bir değişken rolü üstlendiği ifade edilebilir. Çalışmada siber aylaklık düzeylerinin boyutları ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin yönünün tespit edilmesi amacı ile korelasyon katsayı analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda en yüksek düzeydeki ilişkinin siber aylaklık boyutlarından akademik siber aylaklık ile dijital okuryazarlık kapsamında olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yazar Beyanları

Hakem Değerlendirmesi Beyanı: Çalışma çift kör hakem süreci içerisinde değerlendirilmiştir.

İntihal Kontrolü: Makale intihal.net ve iThenticate yazılımları ile taranmış nihai olarak dergi tarafından benimsenen intihal politikasına uyumlu olduğu görülmüştür.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından, herhangi bir çıkar çatışması durumunun olmadığı beyan edilmiştir.

Finansman ve Proje Desteği: Çalışma süresince kurumsal veya finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu makalenin araştırması İnönü Üniversitesi'nden 18.12.2024 tarihli ve 21/1 sayılı kararı ile etik kurul onay formu alınmıştır.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Kullanılmamıştır.

Veri Paylaşım Beyanı: Çalışmanın bulgularını oluşturan veri seti yazar(lar) tarafından üretilmiştir ve makul bir talep üzerine yazardan temin edilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, N. C., Karabay, E. & Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 859–894. <https://doi.org/10.18094/josc.871290>
- Arslandaş, T., Yaylacı, M. E. & Özkaya, M. (2023). Association between digital literacy, internet addiction, and cyberloafing among higher education students: A structural equation modeling. *E-Learning and Digital Media*, 21(4), 310–328. <https://doi.org/10.1177/20427530231156180>
- Aslan, A. & Zhu, C. (2017). Investigating variables predicting Turkish pre-service teachers' integration of ICT into teaching practices. *British Journal of Education Technology*, 48(2), 552–570. <https://doi.org/10.1111/bjet.12437>
- Baturay, M. H. & Toker, S. (2015). An investigation of the impact of demographics on cyberloafing from an educational setting angle. *Computers in Human Behavior*, 50(3), 358–366. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.081>
- Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. C. Lankshear & M. Knobel (Ed.), *Digital literacies: Concepts, policies and practices* içinde (ss. 17–32). Peter Lang Inc., International Academic.
- Bayrakçı, S. & Harmanlıoğlu, H. (2021). Digital literacy as whole of digital competences: Scale development study. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 1–30. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1797036>
- Bilik, Ö., Vural, F. & Özer Özlü, N. G. (2024). Uzaktan eğitimle yürütülen cerrahi hastalıkları hemşireliği dersi öğrencilerinin siber aylaklık ve dijital bağımlılık düzeylerinin ders başarısına etkisi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 89–101. <https://doi.org/10.61535/bseusbfd.1372643>
- Blanchard, A. & Henle, C. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in Human Behavior*, 24(3), 1067–1084. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2007.03.008>
- Brubaker, A. (2006). *Faculty perceptions of the impact of student laptop use in a wireless internet environment on the classroom learning environment and teaching information and library science*. Chapell Hill.
- Buckingham, D. (2006). Defining digital literacy what young people need to know about digital media. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 1(4), 263–277. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-943X-2015-Jubileumsnummer-03>
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Büyükoztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi.
- Chisholm, J. (2006). Cyberspace violence against girls and adolescent females. *Annals of The New York Academy of Sciences*, 1087(1), 74–89. <https://doi.org/10.1196/annals.1385.022>
- De-Dios, I. R., Igartua, J.-J. & Vazquez, A. G. (2016). Development and validation of a digital literacy scale for teenagers. *Proceedings of the Fourth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality (TEEM'16)* (ss. 1067–1072). ACM.

- Doğusoy, B., Sevinç, M. & Ergün, H. (2020). Öğretmen adaylarının siber aylaklık davranışlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1321–1332. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3898>
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93–106.
- Etike, Ş. (2021). Gençlik ve dijital okuryazarlık: İletişim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 12(20), 295–320.
- Hoe, S. L. (2008). Issues and procedures in adopting structural equation modeling technique. *Journal of Applied Quantitative Methods*, 3(1), 76–83.
- Hoelter, J. (1983). The analysis of covariance structures: Goodness-of-fit indices. *Sociological Methods & Research*, 11(3), 325–344. <https://doi.org/10.1177/0049124183011003003>
- Hu, L. & Bentler, P. (2009). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 325–344. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Field, A. P. (2024). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Garrett, K. & Danziger, J. (2008). On cyberslacking: Workplace status and personal internet use at work. *CyberPsychology & Behavior*, 11(3), 287–292. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0146>
- Gezgin, D. M., Arslantaş, T. & Şumuer, E. (2018). Meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık düzeyinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi/Ege Journal of Education*, 19(2), 408–424. <https://doi.org/10.12984/eegefd.344675>
- Gezgin, D. & Sarsar, F. (2020). Böte bölümünde öğrenim gören öğrencilerin siber aylaklık yapma nedenlerine ait görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 243–256. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1037974>
- Jonhson, B. & Christensen, L. (2008). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches*. Sage Publications.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Lim, V. (2002). The IT way of loafing on the job: Cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of Organizational Behavior*, 23(1), 675–694. <https://doi.org/10.1002/job.161>
- Lim, V. & Teo, T. (2022). Cyberloafing: A review and research agenda. *Applied Psychology*, 73(1), 441–484. <https://doi.org/10.1111/apps.12452>
- Martin, A. (2008). Digital literacy and the “digital society”. C. Lankshear & M. Knobel (Ed.), *Digital literacies: Concepts, policies and practices* içinde (ss. 151–176). Peter Lang Inc., International Academic.
- Nguyen, L. T. & Habok, A. (2023). Tools for assessing teacher digital literacy: A review. *Journal of Computers in Education*, 11(1), 305–346. <https://doi.org/10.1007/s40692-022-00257-5>
- Ogelman, H. G., Demirci, F. & Güngör, H. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 235–247. <https://doi.org/10.24315/tred.887072>
- Okumuş, M. & Atilgan, S. S. (2021). Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *TRT Akademi*, 6(12), 342–363. <https://doi.org/10.37679/trta.907558>
- O’Neill, T., Hambley, L. & Chatellier, G. (2014). Cyberslacking, engagement, and personality in distributed work environments. *Computers in Human Behavior*, 40(1), 152–160. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.08.005>
- Onursay, S. (2018). Üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık düzeyleri: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 989–1013. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.422671>

- Özaydın, A. & Kumral, O. (2021). Dijital yerlilerin gözünden dijital okuryazarlık. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergileri*, 8(2), 362–377. <https://doi.org/10.51725/etad.1008850>
- Öztürk, M. (2022). *Dijital okuryazarlık ve internet reklamcılığı üzerine bir alan araştırması* (Yayın No. 769137) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Przybylski, A., Murayama, K., DeHaan, C. & Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computer in Human Behavior*, 29(4), 1841–1848. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.02.014>
- Reid Chassiakos, Y., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. & Cross, C. (2016). Children and adolescents and digital media. *Pediatrics*, 38(5), 1–18. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-2593>
- Rezgui, A., Bouguettaya, A. & Eltoweissy, M. (2003). Privacy on the web: Facts, challenges, and solutions. *IEEE Security and Privacy Magazine*, 1(6), 40–49. <https://doi.org/10.1109/MSECP.2003.1253567>
- Sarıtepeci, M. & Sert, U. (2021). Cyberloafing level of university students: A scale development study. *Research on Education and Psychology*, 5(1), 41–52. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1714700>
- Şahin, G. & Seçer, H. Ş. (2024). Sağlık çalışanlarının dijital okuryazarlık düzeyleri hakkında bir analiz: İzmir örneği. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 93–126. <https://doi.org/10.53306/klujfeas.1484107>
- Seçkin, Z. & Kerse, G. (2017). Üniversite öğrencilerinin sanal kaytarma davranışları ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Ampirik bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 89–110. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/421655>
- Şenel, S., Günaydın, S., Sarıtaş, M. T. & Çiğdem, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin siber aylıklık seviyelerini yordayan faktörler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 95–105. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2376>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.
- Tepe, N. & Ergüney, M. (2023). Siber aylıklık ve siber zorbalığın akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi. *İnif E – Dergi*, 8(1), 30–46. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.1247436>
- Terzi, O. & Gülgün İşli, A. (2020). Dijitalleşen dünyada dijital okuryazarlık: Banka müşterileri üzerine bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS)*, 7(1), 50–67. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1178364>
- Tyger, R. L. (2011). *Teacher candidates' digital literacy and their technology integration efficacy*. Georgia Southern University.
- Ugrin, J., Pearson, M. & Odom, M. (2007). Profiling cyber-slackers in the workplace: Demographic, cultural, and workplace factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3), 75–89. https://doi.org/10.1300/J179v06n03_04
- Uyumaz, G. & Sirgancı, G. (2020). Doğrulamalı faktör analizi için gerekli örneklem büyüklüğü kaç kişidir?: Bayes yaklaşımı ve maksimum olabilirlik kestirimi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches*, 16(32), 5302–5340. <https://doi.org/10.26466/opus.826895>
- Uyar, A. (2021). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, 7(1), 198–211. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1497548>
- Yağar, F. & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1–9. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gsbdergi/article/474327>
- Yazgan, Ç. Ü. & Yıldırım, A. F. (2020). Üniversite gençliğinde internet bağımlılığı ve derslerde siber aylıklık davranışları. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 5–23. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1070189>

- Yazıcı, T. (2023). Bilgiye erişimde dijital okuryazarlık kullanımı: Muş Alparslan Üniversitesi gazetecilik bölümü 2. sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 2709–2740. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1186489>
- Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815–824. <https://doi.org/10.16916/aded.593579>
- Zhang, M., Yang, X. & Akintunde, T. Y. (2024). Sex gaps and age differences in the structure of academic cyberloafing from early to middle adolescence: A network analysis. *PSA WILEY*, 96(6), 1339–1353. <https://doi.org/10.1002/jad.12352>
- Zhou, M. (2014). Gender difference in web search perceptions and behavior: Does it vary by task performance? *Computer&Education*, 78(1), 178–184. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.06.005>

Analyzing the Relationship Between Digital Literacy and Cyberloafing in Turkish Higher Education

Mehmet ULAŞ^{*}

It can be said that individuals and societies can adapt and integrate into the digital world, where digitalization is intense. Digital environments expand quantitatively every day, reshaping important societal dynamics, such as communication and socialization, with an understanding specific to digital platforms by providing digital competence. The digital competence of individuals and societies can be achieved by increasing their digital literacy levels (Ogelman et al., 2022, p. 237). There are different definitions in the literature regarding the concept of digital literacy (Churchill, 2016, p. 16). According to Terzi and Gülgin İşli (2020), digital literacy is a complex process in which cognitive, sociological, motor, and emotional skills come to the fore for individuals to use digital platforms effectively. According to Nguyen and Habok (2023), digital literacy is the ability of individuals and societies to benefit from digital technologies effectively and efficiently in line with their goals.

One of the concerns that has come to the fore due to the ease of access to technological tools and the internet, especially in educational environments, is cyberloafing (Baturay & Toker, 2015, p. 360). There are different definitions in the literature regarding the concept of cyberloafing. The idea of cyberloafing was first introduced by Lim and used to define employees in workplaces. According to Lim (2002), cyberloafing is defined as the inefficient use of internet access by employees during working hours for personal purposes. According to Ugrin et al. (2007), cyberloafing, which negatively affects individuals, is defined as the unproductive use of time on the internet.

The study aims to reveal the relationships between digital literacy skills and cyberloafing levels of higher education students. The aim mentioned above was examined based on the relational screening model. While the survey technique was used in quantitative research methods in the data acquisition process, the SPSS 26.0 program was used in the data analysis process. In addition to the personal information form, the Digital Literacy Scale by Bayrakcı and Narmanlıoğlu (2021) and De-Dios et al. (2016), and the Cyberloafing Scale by Saritepeci and Sert (2021) were used as data collection tools.

* Asst. Prof., İnönü University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Promotion, Malatya, Türkiye, E-mail: mehmet.ulas@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6131-7509.

The universe of the study consisted of 1216 students studying at the Faculty of Communication at İnönü University, while the sample consisted of 317 students who were randomly selected as a result of the calculation made as $\alpha = 0.05$ at a 95% confidence interval.

When the demographic findings of the conducted study were examined, it was concluded that there was no significant difference between the participants in terms of gender variable and digital literacy skills. Although the results obtained differ from some studies in the literature such as Zhou (2014), some studies are parallel to the results of Aslan and Zhou (2017), Aksoy et al. (2021) and Uyar (2021). It was concluded that there was no significant difference between the participants in terms of gender variable and cyberloafing levels. Although the results obtained differ from some studies in the literature, such as Bilik et al. (2024), others align with the results of Gezgin et al. (2018).

When the arithmetic means and standard deviations of the digital literacy skills dimensions are examined, it is seen that the dimension with the highest average is the “privacy and security” dimension. According to Rezgui et al. (2003), individuals take various precautions against a possible violation of their privacy on digital platforms. Based on this, it can be said that the participants have competencies in the privacy and security dimension regarding digital literacy skills. This competency involves having skills for digital platforms, and its motivational power is the privacy paradox.

When the arithmetic means and standard deviations of the dimensions of digital literacy skills are examined, it is concluded that the dimension with the lowest average is professional production. According to Fuchs (2015), digital platforms are capital areas where the data created by their users is commodified and converted into economic income. Based on this, it can be said that the participants produce content on digital platforms where the subject is the individual, contributing to the capital field through this production. Still, they do not have the digital literacy skills to produce content at a professional level. When the arithmetic means and standard deviations of cyberloafing levels are examined in the study, it is concluded that the academic cyberloafing dimension has a higher average than the social cyberloafing dimension. Still, there is no significant difference between them. According to Gezgin et al. (2020), the most observed cyberloafing behaviors during the course period include accessing and sharing content in online media. Based on this, it can be said that the participants’ academic cyberloafing levels are high, and the most crucial concrete indicator that creates this situation is the active use of digital platforms during the course period.

In the study, correlation coefficient analysis was performed to determine the direction of the relationship between the dimensions of digital literacy skills and cyberloafing levels. As a result of the analysis, it was concluded that the strongest relationship was between daily use and cyberloafing, both of which are digital literacy dimensions. In the study, a correlation coefficient analysis was conducted to determine the direction of the relationship between the dimensions of cyberloafing levels and digital literacy skills. As a result of the study, it was concluded that the strongest relationship was between academic cyberloafing and digital literacy, both of which are dimensions of cyberloafing. According to Hatlevik et al. (2013), there is a correlation between individuals’ digital literacy levels and their academic success and desires. Based on this, it can be stated that students with high digital literacy skills also engage in high levels of academic cyberloafing.